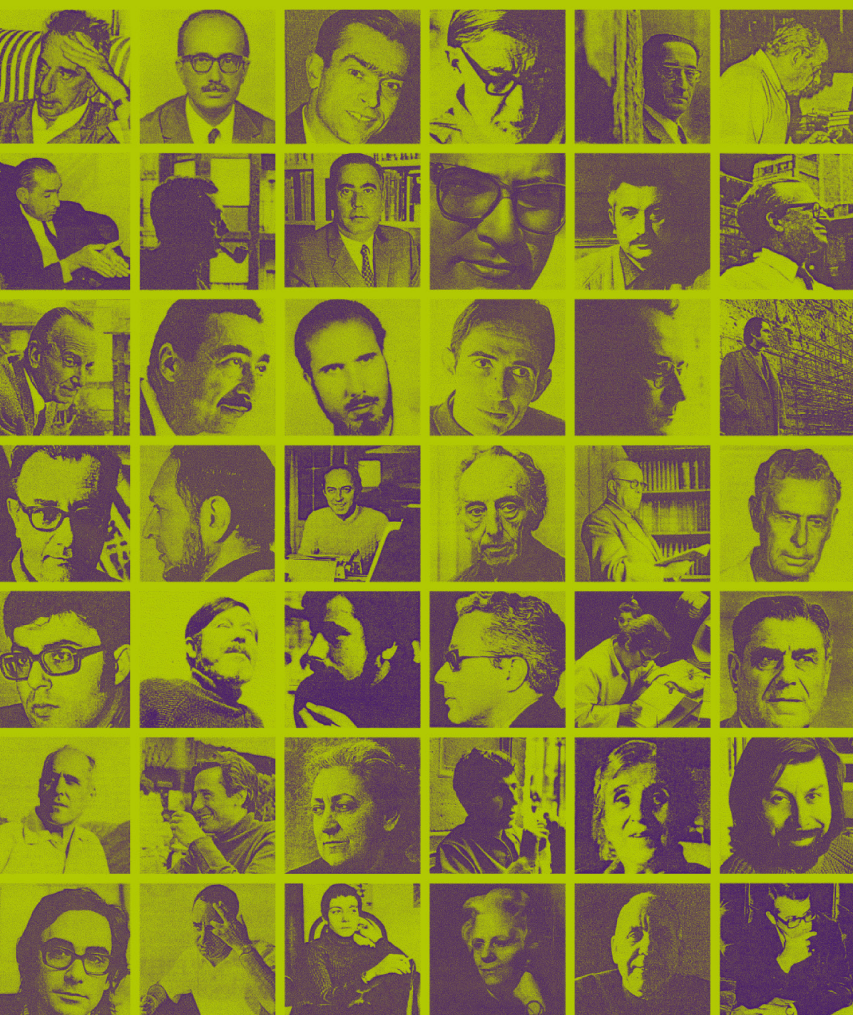

Robert Saladrigas

Paraules d'escriptors

Monòlegs amb creadors
catalans dels setanta

Galaxia Gutenberg

Círculo de Lectores

Robert Saladrigas

Paraules d'escriptors

Monòlegs amb creadors catalans
dels setanta

Galaxia Gutenberg

Círculo de Lectores

Passarà el temps, tremolaran les fulles
i com la pols es desfaran els dies.
I en la pàgina que ara veieu blanca
trobareu el color dels que no hi són

LLUÍS SERRAHIMA
(Com el mar)

...car les màscares són tan delatores
com els visatges.

DOMÈNEC GUANSÉ
(Abans d'ara)

L'home és un animal que es busca.

JOSEP PALAU I FABRE
(Doble assaig sobre Picasso)

Prefaci

En la primera línia de la introducció a *Changing My Mind. Occasional Essays*, la narradora britànica d'origen jamaicà Zadie Smith reconeix: «Aquest llibre es va escriure sense que jo me n'adonés». Em va fer gràcia la frase i, a més, vaig entendre de seguida el sentit que li volia donar. Hi ha llibres que es fan a poc a poc o més de pressa, producte d'una idea ben covada o d'un atzar insospitat, però alguna vegada passa que un llibre neix sense que un mateix tingui la sensació d'haver experimentat els dolors del part. Vet aquí que de cop i volta el tens a les mans, l'obres davant els teus ulls, el fulleges amb una barreja de gosadia i por d'haver comès una imprudència. I aleshores pot succeir això que ara mateix s'esdevé: que un estigui content de ser precisament l'autor d'aquest llibre que és teu i ben teu, alhora que (prodigiosament) compartit amb uns altres quaranta-dos escriptors.

Fem una mica de memòria. L'origen d'aquest volum són el quasi centenar i mig d'entrevistes periodístico-literàries que vaig publicar, en el període 1968-1975, a l'enyorat setmanari *Destino* sota l'epígraf de *Monólogos con*. Durant aquells set anys vaig col·laborar assíduament a la secció literària de la revista que es llegia –junt amb el també desaparegut *Triunfo*– a tota la geografia ibèrica. Els *Monólogos* van constituir en aquell moment una manera personal, volgudament singular, d'estructurar una llarga sèrie d'intervius en profunditat que van aparèixer en espanyol –la llengua de la publicació– amb escriptors de parla castellana, catalana i

gallega (en la nòmina de personatges no n'hi ha cap en llengua basca). Els meus interlocutors, tots ells triats en funció d'algun motiu d'actualitat –la qual cosa explica certes absències que altrament no estarien justificades–, acceptaven el joc de protagonitzar una mena de monòleg que en realitat, gairebé no caldria dir-ho, és fruit d'un diàleg en què les preguntes i les respostes s'integren en el text general que, al seu torn, contrasta amb les meves observacions sobre el personatge, l'obra, i l'ambient que l'envolta, Així que una entrevista *diferent* tot i que, al cap i a la fi i ben mirat, convencional. En vaig fer i publicar a la ratlla de cent trenta, distribuïdes entre escriptors en castellà (quaranta-nou), catalans d'escriptura catalana (quaranta-dos), llatinoamericans (vint-i-un, recollits en el llibre *Voces del «boom»*, Alfabia 2012), set europeus de diverses procedències (Max Frisch, Maurice Duverger, Yorgos Seferis, Bruce Marshall, Charles-Edmond Roux, Eugène Ionesco, Oriana Fallaci), a més d'uns quants (vuit o deu) que no m'ha semblat oportú rescatar.

Vaig interrompre la col·laboració a *Destino* l'any 1975, coincidint amb què Nèstor Luján n'abandonava la direcció. De llavors ençà han passat gairebé quaranta anys. Sobretot en aquells primers temps vaig rebre propostes de reunir els *Monòlogos con* en llibres. No hi vaig parar gaire atenció. D'una banda perquè sempre m'ha vingut costa amunt recuperar fora d'època materials que ja han complert la seva funció. No tinc tirada a mirar enrere, ni que sigui per reüllar àlbums de velles fotografies. D'altra banda, just aleshores estava ficat en l'elaboració d'una novella ambiciosa i extensa que m'absorbia completament. Després, al llarg dels últims decennis he tingut ocasions de comprovar que lluny d'envellir les entrevistes de *Destino* eren útils als estudiosos de la literatura que per força havien de localitzar-les a les hemeroteques.

Ara, quan per fi el grapat de diàlegs en forma de soliloquis formen un volum sota el títol de *Paraules d'escriptors* –que surt simultàniament amb un altre titulat *Rostros escritos* que acull les xerrades amb els creadors espanyols– ho

fan d'una manera que en el moment d'escriure'ls em semblava senzillament impensable: traduïts al català. O dit amb més precisió: han recuperat la llengua materna de tots nosaltres, entrevistats i entrevistador, amb la qual als anys setanta, installats en el tram final de la infàmia franquista, no vam poder arribar als lectors d'aquells dies. Ha calgut esperar fins ara, gràcies a la lúcida determinació de l'editor i bon amic Joan Tarrida i a l'esforç i la tenacitat –indispensables en una feina plagada de trencacolls i mai no prou agraïda– del traductor Josep Alemany. És com si es tractés d'una reparació històrica. Llàstima que, sobretot pel que fa als escriptors de les Illes (Gabriel Janer Manila, Jaume Vidal Alcover, Guillem Frontera, Baltasar Porcel, Maria Antònia Oliver i Miquel Àngel Riera), fos impossible reproduir en castellà –i per tant recuperar en aquesta traducció catalana– les variants i peculiaritats insulars de la parla de cadascú.

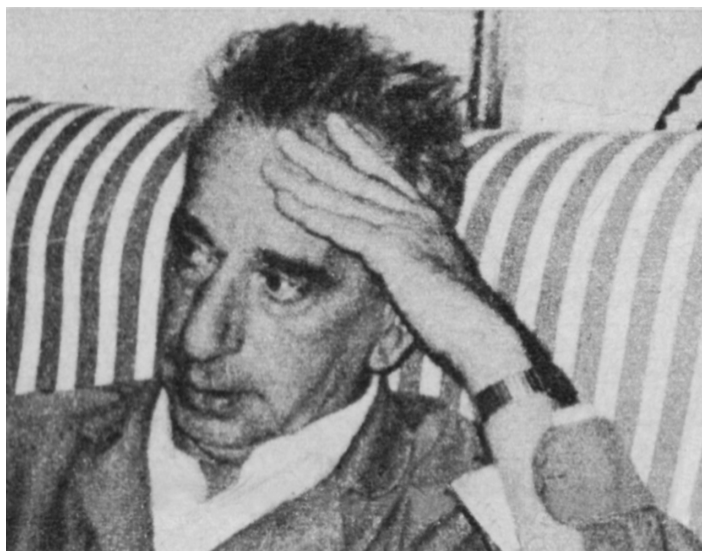
En revisar ara el textos sense introduir-hi esmenes –llevat d'alguna incorrecció cridanera– m'he adonat de certs detalls curiosos que no tenia presents i avalen que el temps hagi convertit aquestes quaranta-dues entrevistes en documents valuosos. Heus aquí tres exemples –a parer meu– convinents: que en la nostra trobada Joan Oliver «Pere Quart» fes (maig del 1970) una definició tan acurada, diàfana i apassionada de la catalanitat i el catalanisme, tot evitant que la censura encara maligna de l'època hi posés objeccions; constatar l'escepticisme i l'amargor que traspuava Pere Calders (agost del 1970), tan sols vuit anys després d'haver tornat de l'exili; i el realisme amb què Joaquim Molas (desembre del 1971) descrivia la precària situació de la crítica literària a Catalunya. Testimonis que sens dubte, degudament contextualitzats, tenen avui dia un valor històric fàcil de mesurar.

I una darrera observació que em sembla interessant constatar. Entre la diversitat de temperaments, circumstàncies personals, punts de vista, sistemes de treball i propostes estètiques que reflecteixen les respostes dels escriptors consagrats, els més joves, la majoria dels quals aleshores voreja-

ven o amb prou feines havien ultrapassat els trenta anys, els Xavier Rubert de Ventós, Jordi Coca, Baltasar Porcel, Gabriel Janer Manila, Guillem Frontera, Josep Maria Benet i Jornet, Maria Antònia Oliver, Isidre Molas, el cas és que cadascú des de la seva especificitat construeix un discurs perfectament articulat i coherent. Ningú no fa la impressió de tenir més dubtes dels prudents, rabejar-se en el cofoisme o bé prendre's l'ofici d'escriure amb frivolitat, amb vocació estrictament comercial. Potser això explica que tots plegats al llarg d'aquests quaranta anys hagin dut a terme, amb més o menys marrades, les carreres literàries que just llavors emprenien conscients de les dificultats que els caldria vèncer.

I bé; res més. En aquest precís instant de conclusió em dic que va merèixer la pena viure amb intensitat juvenil l'experiència dels *Monòlogos con* en una etapa decisiva, irrepètible, del meu permanent aprenentatge humà i professional. M'enorgulleix que hagin sobreviscut a la prova capital del temps –enemic ferotge de l'obra periodística– i al silenci monacal de las hemeroteques. Vet aquí doncs aquestes *Paraules d'escriptors*, tant de bo intemporals.

ROBERT SALADRIGAS
Desembre del 2013

Joan Sales (1912 – 1983)

Al vessant d'un muntijol escarpat, entre esbarzers, matolls diluïts en la pols bruta i bardisses destenyides, s'alça la casa de Joan Sales. S'hi arriba per un senderó pedregós, que gairebé no es veu des de la falda. Als seus peus Barcelona, un sector de la ciutat, s'amaneix entre bafs d'humitat i teulades d'una lletjor impressionant. En aquests indrets la pau és gairebé absoluta.

—No és veritat que sigui autor d'una sola obra. *Incerta glòria*, la novella per la qual tothom em coneix, és, en realitat, quatre novel·les juntes. Cascuna de les quatre parts podria molt ben ser una novella independent. També hi ha la meva obra poètica i les traduccions, que sembla que no es tinguin en compte.

En efecte, *Viatge d'un moribund* (1952) recull tota la seva poesia, gènere que d'ençà de llavors no ha tornat a conrear. I les seves dues traduccions més representatives, d'una perfecció ben poques vegades igualada en aquest ofici, són *Els germans Karamàzov* i *El Crist de nou crucificat*. Passa, però, que la novella *Incerta glòria* s'ha beneficiat de tres premis importants, encara que de significació molt diferent: el Joanot Martorell 1965, el Ramon Llull 1968 i el Ciutat de Barcelona 1970.

—Objectivament crec que ha despertat molt més interès ara que fa catorze anys, quan es va publicar per primera vegada, incompleta. Llavors no en va parlar gairebé ningú, encara que vaig saber que als meus companys del front els

havia interessat. El que em sembla absurd és que se la consideri una novella de guerra quan no ho és pas. En tot cas, la guerra forma com un teló de fons, obligat per les circumstàncies, del joc de conflictes humans que encarnen els personatges.

La novella, en aquesta tercera edició completa, definitiva segons afirma l'autor en el pròleg, acaba el 26 de gener de 1969. Un any més tard, el mateix dia, li era concedit el Ciutat de Barcelona.

—Que on era jo el 26 de gener de 1939? En un lloc, que no aconseguixo precisar amb exactitud, entre el cap de pont de Balaguer, fins on havíem reculat, i Molló, distància que vam recórrer sense deixar ni un sol instant de combatre, cobrint la rereguarda del gruix de l'exèrcit mentre ens anàvem retirant. En aquell moment es va produir una anècdota curiosa. Jo era capità d'infanteria, i poques hores abans de passar la frontera vaig ser ascendit a comandant per l'aleshores ministre de la Guerra.

Alt, cabells blancs, de parlar pausat i reflexiu, se li destaca el nas, pronunciadíssim, ampullós. Recordo que, després d'haver publicat la seva obra *magna*, filòlegs i altres puristes de la llengua li van criticar durament l'ús i «abús» de la llengua parlada.

—Ja han deixat de criticar-me. O no en parlen o em donen la raó, o a alguns els agafa ara per acusar-me de massa literari, cosa que em sorprèn després d'haver estat tan atacat per tot el contrari. Miri, jo crec que l'idioma ha de tenir per base la llengua viva. Cal conèixer bé la gramàtica, molt a fons, i llavors, quan s'infringeix, es fa molt a consciència. Els filòlegs accepten de bon grat els dialectes històrics, però no pas els socials. I per a un novellista són molt més importants aquests que no pas aquells. D'altra banda, els correctors amaguen, com si es tractés d'una vergonya, l'última gramàtica de Pompeu Fabra. Sembla com si amaguessin el testament d'un avi que repapiejava, i jo puc garantir que Fabra no va tenir mai el pensament tan clar com en els darrers anys. I en aquella última gramàtica considerava el «llur»

arcaic i admetia la preposició «a» davant complement directe en el cas de noms propis i de pronoms forts. Una altra concessió seva era la de substituir la fórmula «del qual» o «de què» per «que en». Cal deduir, doncs, que Pompeu Fabra admetia formalment l'ús de la llengua col·loquial, que és, ni més ni menys, el que vaig fer a la meua novella.

Ho ha dit sense alterar-se, potser amb un lleu vestigi de satisfacció. Joan Sales és, sens dubte, un innovador en l'ús de la llengua. I aquí, en el tranquil aïllament que li ofereix aquest refugi seu, amb Barcelona estesa als seus peus, assegura que de moment no pensa escriure una altra novella, però que tampoc no és lícit considerar-lo autor d'una sola novella, *Incerta glòria*, lligada sempre al 26 de gener de diversos anys, amb distintes significacions...

Destino, núm. 1693
14 de febrer de 1970

Traducció del castellà: Josep Alemany

Publicat per:

Galaxia Gutenberg, S.L.
Av. Diagonal, 361, 1r 1a A
08037-Barcelona
info@galaxiagutenberg.com
www.galaxiagutenberg.com

Cercle de Lectors

Círculo de Lectores, S.A.

Travessera de Gràcia, 47-49, 08021 Barcelona
www.cercle.cat

Primera edició: febrer de 2014

© Robert Saladrigas, 2014

© de la traducció: Josep Alemany, 2014

© Galaxia Gutenberg, S.L., 2014

© Círculo de Lectores, S.A., 2014, per a l'edició club

Preimpresió: Maria Garcia

Impressió i enquadernació: Liberdúplex

Dipòsit legal: B. 28951-2013

ISBN Galàxia Gutenberg: 978-84-15863-79-3

ISBN Cercle de Lectors: 978-84-672-5805-9

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot realitzar amb l'autorització dels seus titulars, a part les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 45)